

VLAAMS AGENTSCHAP VOOR
PERSONEN MET EEN HANDICAP

Sterrenkundelaan 30
1210 Brussel

T 02 225 84 11
F 02 225 84 05

E informatie@vaph.be
W www.vaph.be

Het Persoonlijke-assistentiebudget in de praktijk

Een exploratieve analyse van de verslagen van Zorginspectie

Auteur: Jeroen Boel

Met medewerking van: Anneleen De Broeck
Els Winters

Projectleiding: Catherine Molleman

Inhoudstafel

1	Inleiding.....	4
2	De inspectieverslagen als databron.....	6
2.1	Weging van de data.....	6
3	Het PAB vanuit gebruikersperspectief.....	7
3.1	Achtergrond.....	7
3.1.1	De budgethouder.....	7
3.1.2	Gezinssituatie.....	8
3.2	Beheer van het PAB.....	9
3.2.1	Wie verzorgt de administratie.....	9
3.2.2	Fouten in de administratie van het PAB.....	10
3.2.3	Gebruik van een Budgethoudersvereniging.....	12
3.3	De zorg voor de Persoon met een handicap.....	13
3.3.1	Aantal persoonlijke assistenten.....	13
3.3.2	Aantal uren assistentie per week.....	13
3.3.3	Gebruik van externe diensten.....	15
3.4	Beoordeling van het PAB als werkvorm.....	16
3.4.1	Algemene appreciatie van het PAB-systeem door de budgethouder.....	16
3.4.2	Analyse van de ervaren voordelen van het PAB.....	17
3.4.3	Knelpunten budgethouder.....	19
3.4.4	Persoonlijke appreciatie van de inspecteur.....	20
4	Het PAB voor de Persoonlijke assistent.....	23
4.1	Demografische gegevens van de Persoonlijke Assistenten.....	23
4.2	Arbeidsituatie van de Persoonlijke assistenten.....	24
4.2.1	Aantal prestatie-uren per week.....	24
4.3	Het takenpakket van de Persoonlijke Assistenten.....	25
4.3.1	Analyse van het aantal taken.....	28
4.3.2	Tevredenheid over de persoonlijke assistenten.....	28
4.4	Duur van het contract van de aanwezige persoonlijke assistent.....	29
4.5	Opleidingsniveau van de persoonlijke assistent.....	31
4.6	Motivatie van de (aanwezige) persoonlijke assistent.....	33
4.7	Samenwerking tussen persoonlijke assistenten.....	33
4.8	Knelpunten voor de persoonlijke assistenten.....	34
5	Conclusie.....	36
6	Technische bijlage.....	38

Lijst van de figuren

Figuur 1 : Verdeling aantal persoonlijke assistenten per budgethouder.....	13
Figuur 2: verdeling aantal uren assistentie per week per budgethouder	14
Figuur 3 : Verdeling aantal uren assistentie per week.....	25
Figuur 4 : Aantal uren assistentie per week naar verwantschap	25
Figuur 5 : Verdeling van het aantal jaren dat de persoonlijke assistent in dienst is	30
Figuur 6 : De duur van het PAB gebruik.....	30
Figuur 7 : De proportie van de duur dat de assistent al werkt t.g.v. de duur dat de budgethouder al een PAB heeft.....	31

Lijst van tabellen

Tabel 1 : Wie is budgethouder?	7
Tabel 2 : Kruistabel wie is budgethouder naar aard van de handicap	8
Tabel 3 : Kruistabel gezinssituatie naar leeftijd en handicap	9
Tabel 4 : Kruistabel wie verzorgt administratie naar leeftijd en handicap	10
Tabel 5: checklist beheer budget.....	10
Tabel 6: Belangrijkste problemen bij de directe kosten	11
Tabel 7: Belangrijkste problemen bij de indirecte kosten	11
Tabel 8: Ledenaantal en tevredenheid over budgethoudersvereniging.....	12
Tabel 9 : Opmerkingen i.v.m. de Budgethoudersverenigingen	12
Tabel 10 : Gebruik en frequentie van verpleging	15
Tabel 11 : Gebruik dienstverlening niet georganiseerd door het PAB.....	16
Tabel 12: Algemene appreciatie van het PAB-systeem	16
Tabel 13 : Belangrijkste opmerkingen over de appreciatie van het PAB-systeem	17
Tabel 14 : Kruistabel voordelen van het PAB naar aard van de handicap van de budgethouder	18
Tabel 15 : Kruistabel voordelen van het PAB naar leeftijd	19
Tabel 16 : Opmerkingen/knelpunten van de budgethouder	20
Tabel 17 : Persoonlijke appreciatie van de inspecteur	22
Tabel 18 : Geslacht van de Persoonlijke Assistent.....	23
Tabel 19 : Verwantschap tussen budgethouder en persoonlijke assistent	23
Tabel 20 : Kruistabel verwantschap persoonlijke assistent in functie van leeftijd en handicap	24
Tabel 21 : Takenpakket voor personen met een handicap.....	27
Tabel 22 : Aantal taken die persoonlijke assistenten moeten uitvoeren	28
Tabel 23 : Appreciatie van de persoonlijke assistenten	29
Tabel 24 : Opmerkingen i.v.m. de persoonlijke assistenten.....	29
Tabel 25: Opleidingsniveau en aard van de opleiding van de persoonlijke assistent.....	32
Tabel 26 : Kruistabel verwantschap en al dan niet verzorgende opleiding	32
Tabel 27 : Motivatie om als persoonlijke assistent aan het werk te gaan.....	33
Tabel 28 : Frequentie van het contact met andere persoonlijke assistenten	33
Tabel 29 : Algemene appreciatie van het contact.....	34
Tabel 30 : Opmerkingen/knelpunten van de persoonlijke assistent.....	35
Tabel 31: Berekening wegingscoëfficiënten voor de steekproef van de inspectieverslagen.....	38
Tabel 32 : Meervoudige regressie-analyse van het aantal uren assistentie (N=357).....	38

1 Inleiding

In juli 1997 startte een experiment waarbij 15 personen met een motorische handicap een budget ter beschikking kregen om hun zorg op eigen wijze te organiseren. Dertien jaar later blijkt het experiment te zijn uitgegroeid tot een officiële zorgvorm waar op het moment van schrijven 1727 personen met een handicap gebruik van maken. Op dit moment kan elke persoon met een handicap een aanvraag voor een Persoonlijke-assistentiebudget indienen en wordt bij een eventuele toekenning een bedrag beschikbaar gesteld dat hem in staat stelt zijn zorg te organiseren afhankelijk van de zorgzwaarte van de persoon met een handicap. Vanwege de lange wachtlijst werd de laatste jaren echter voorrang gegeven aan personen met een handicap met een hogere zorgzwaarte.

In juni 2009 begon het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap met een evaluatie van het “Persoonlijke-assistentiebudget”. Deze evaluatie was nodig om, na tien jaar, tijd te maken voor een gedegen terugblik op de regelgeving en de verscheidene aanpassingen die deze reeds heeft ondergaan. Maar ook binnen het kader van de zorgvernieuwing kan een evaluatie van het PAB niet ontbreken als fundamenteel onderdeel binnen deze dynamiek.

Deze evaluatie is in te delen in twee deelprojecten waarbij de eerste dieper ingaat op de regelgeving, de richtlijnen en de dienstverlening met betrekking tot het PAB. Hiervoor werd een analyse van de ervaringen van de actoren gemaakt en werd een synthesesedocument voorgelegd aan de stuurgroep PAB. Het globale advies van de tijdelijke werkgroep PAB over de synthesesnota zal voorgelegd worden aan de leidend ambtenaar en de directie van het VAPH.

Het tweede deelproject van de evaluatie van het PAB heeft als doel inzichten te verwerven m.b.t. de situatie van de persoon met een handicap en zijn persoonlijke assistent. Hiervoor worden gegevens uit de verslagen van het Agentschap Zorginspectie geanalyseerd. Daarnaast werd een studie uitbesteed aan het Onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving (HIVA) die aan de hand van een bevraging van de persoonlijke assistenten informatie moeten aanreiken ter verbetering van het statuut van de persoonlijke assistent.

Met deze twee deelprojecten wordt gepoogd een werkelijkheidsgetrouw overzicht en inzicht te verwerven in de situatie van de persoon met een handicap, zijn persoonlijke assistent en de werking van het PAB. Verder is het doel van de evaluatie het grondig oplijsten van aandachtspunten en knelpunten en deze te herwerken tot een geprioriteerde lijst van verbetervoorstellen.

Het voorliggend rapport hoopt een antwoord te zijn op de vragen naar informatie uit het tweede deelproject. Aan de hand van de inspectieverslagen wordt op exploratieve wijze de situatie van de budgethouder en persoonlijke assistent in kaart gebracht.

Eerst wordt ingegaan op de methode die werd gehanteerd om de inspectieverslagen in een digitale vorm te gieten en de wijze waarop de budgethouders die worden bezocht door inspectie worden geselecteerd.

In de analyses wordt het PAB als proces in de praktijk van naderbij bekeken. Dit doen we zowel vanuit het standpunt van de budgethouder/genieter als vanuit het standpunt van de persoonlijke assistent aan de hand van de inspectieverslagen.

Er wordt gekeken naar de ervaringen en de kenmerken van het PAB vanuit het gebruikersperspectief. Zo wordt de achtergrond van de persoon met een handicap nader bekeken. Er wordt nagegaan hoe het PAB beheerd wordt en wat de eventuele groepen zijn die hiermee meer moeite blijken te hebben. Hierna wordt nagegaan welke zorg de budgethouders inkopen met het budget dat hun ter beschikking is gesteld en wordt de appreciatie en de knelpunten die de personen met een handicap ondervinden met het PAB onder de loep genomen en geanalyseerd.

Hierna wordt het PAB vanuit het standpunt van de persoonlijke assistent nader bekeken. Naast opnieuw een sociografische schets van de persoonlijke assistenten wordt de arbeidssituatie beschreven aan de hand van de werklust in tijd en in aard van de arbeid. Een beschrijving van de niet formele arbeidsomstandigheden volgt, met items als het contact met andere assistenten en de knelpunten die worden ervaren door de persoonlijke assistenten.

Aangezien het HIVA tijdens hun onderzoek op regelmatige basis vergelijkbare fenomenen heeft onderzocht wordt dit onderzoek sporadisch gebruikt om de bekomen resultaten te vergelijken. Dit heeft als doel de veralgemeenbaarheid van de resultaten te testen.

2 De inspectieverslagen als databron

Om een zicht te krijgen op het PAB als proces werd enkele jaren na de invoering van het PAB op regelmatige basis nagegaan of het budget door de budgethouder op een correcte wijze werd beheerd. Dit gebeurde door een inspecteur van Zorginspectie die bij de budgethouder een lijst van vragen overliep over zijn PAB-gebruik en tevens de administratie hiervan onder de loep nam. Als neerslag van dit inspectiebezoek werd een standaardverslag ingevuld dat voor dit onderzoek digitaal werd ingevoerd aan de hand van een registratieschema waarbij de open vragen op gestandaardiseerde wijze werden geregistreerd. Dit registratieschema en de invoer hiervan kwam tot stand in samenwerking met Els Winters en de PAB-cel. Op deze manier hebben we de gegevens voor 397 personen met een handicap die een PAB ter beschikking hebben. Enkel de meest recente werden ingevoerd (2007 en later). De inspectie koos de personen met een handicap voor de controle in de regel op willekeurige basis. Een inspectie gebeurt doorgaans echter wel enkel bij personen met een handicap die al enige tijd budgethouder zijn. Het kan daarom ook zijn dat problemen die budgethouders ondervinden bij het opstarten van een PAB onderbelicht blijven.

2.1 Weging van de data

Omdat de steekproef voor een gedeelte niet willekeurig gekozen werd en door toevalsfluctuaties de resultaten van de analyses vertekend kunnen zijn, proberen we dit in de mate van het mogelijke te corrigeren zodat de steekproef een hogere representativiteit zou hebben. Hiervoor berekenen we gewichten aan de hand van de budgetcategorieën die meegenomen worden in de analyses. Door groepen die in de steekproef ondervertegenwoordigd zijn meermaals mee te tellen (extra gewicht te geven) en groepen die oververtegenwoordigd zijn minder gewicht te geven, geven de cijfers een beeld dat representatiever is voor de populatie. Belangrijk bij de gewichten is dat enkel voldoende grote groepen ondervertegenwoordigd zijn (wat de resultaten robuuster maakt) en dat de vuistregel die zegt dat een wegingscoëfficiënt maximaal 2 mag zijn nooit flagrant geschonden wordt. De wegingscoëfficiënten zijn terug te vinden in tabel 31, in de technische bijlage.

Wanneer we de overige kenmerken, waarover we zowel op populatie als op steekproefniveau beschikken, overlopen zien we nergens grote afwijkingen tussen beide niveau's. De verschillen verkleinen wanneer de gewichten worden gebruikt. Het opnemen van extra variabelen (leeftijd, geslacht, ...) als wegingscriteria werd overwogen maar door het grote aantal lege of bijzonder kleine groepen en de bijzonder goede resultaten op basis van deze twee variabelen werd toch verkozen enkel deze twee op te nemen in de berekening van de wegingscoëfficiënten.

3 Het PAB vanuit gebruikersperspectief

Wanneer aan een persoon met een handicap een Persoonlijke-assistentiebudget toegekend wordt is dit het begin van een complex proces waarbij de budgethouder moet optreden als werkgever. Hierbij is een goede administratie en boekhouding noodzakelijk. Niet alleen het formele gedeelte kan belastend zijn, ook het coördineren van de zorg en het garanderen van een goede communicatie is hierbij cruciaal. Om het PAB als proces op zich te evalueren wordt vanuit het gebruikersperspectief een stand van zaken opgesteld waar achtereenvolgens de achtergrond van het PAB-gebruik, de administratie en uiteindelijk de werkvorm van het PAB worden geëvalueerd door de gebruiker. Het cijfermateriaal dat aan de basis van de analyses ligt is afkomstig uit de gedigitaliseerde inspectieverslagen.

3.1 Achtergrond

Cruciaal voor een goede werking van het budgethouderschap is de context, de directe omgeving van de persoon met een handicap. Om hier zicht op te krijgen wordt nagegaan wie het budgethouderschap en de daarbij horende verantwoordelijkheid op zich neemt en wordt hiernaast ook de gezinssituatie besproken.

3.1.1 De budgethouder

De budgethouder valt niet noodzakelijk samen met de persoon met een handicap. Ook al worden deze twee vaak als synoniemen gebruikt kan het beheer van het budget echter ook worden uitbesteed aan “derden”, bijv. vanwege minderjarigheid of verlengde minderjarigheid.

Tabel 1 : Wie is budgethouder?

	<i>PmH is minderjarig</i>		<i>PmH is meerderjarig</i>	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Persoon met Handicap	0	0%	251	82%
Ouder	87	100%	47	15,4%
Andere wettelijke vertegenwoordiger / Voogd	0	0%	4	1,3%
Andere	0	0%	4	1,3%
Totaal	87	100%	306	100%

Voor de minderjarigen blijkt telkens een van de twee ouders de taak van budgethouderschap op te nemen. Bij meerderjarigen is de modale categorie de PmH zelf. Slechts in 15,4% van de gevallen blijft deze taak in handen van de ouder. Voor 2,6% van de personen met een handicap wordt deze taak noch door de ouders noch door de PmH zelf opgenomen.

De kans dat een persoon met een handicap zelf budgethouder is, wordt (buiten de leeftijd) sterk bepaald door de aard van de handicap. We zien dat volwassen personen met een verstandelijke handicap veel minder de taak van budgethouder op zich nemen dan personen zonder verstandelijke handicap maar toch blijkt nog de helft van de personen met een verstandelijke handicap formeel als budgethouder te fungeren. Volwassenen met een enkelvoudige fysieke handicap nemen in bijna 90% van de gevallen zelf het budgethouderschap op. Deze resultaten komen in grote mate overeen met de cijfers die het HIVA-onderzoek opleverde. De enige discrepantie is dat in dit onderzoek van de

personen met een verstandelijke handicap een derde zelf budgethouder is, terwijl dit in de databank van de inspectieverslagen ongeveer 50% is.

Tabel 2 : Kruistabel wie is budgethouder naar aard van de handicap

				Budgethouder									
				PmH		Ouder		Wettelijke vertegenwoordiger / Voogd		Andere		Totaal	
Verst	Fys	Sens	Psych	Aantal	Rij %	Aantal	Rij %	Aantal	Rij %	Aantal	Rij %	Aantal	Rij %
...	✓	2	68,7%	1	31,3%					3	100%
...	...	✓	...	8	84,3%					1	15,7%	9	100%
...	...	✓	✓	1	100%							1	100%
...	✓	186	88,8%	19	9,1%	1	0,7%	3	1,4%	209	100%
...	✓	...	✓	14	96,4%	1	3,6%					15	100%
...	✓	✓	...	9	100%							9	100%
...	✓	✓	✓										
✓	4	31,7%	8	60,9%	1	7,4%			13	100%
✓	✓	5	87%	1	13%					6	100%
✓	...	✓	...	1	100%							1	100%
✓	...	✓	✓										
✓	✓	13	59,8%	9	40,2%					22	100%
✓	✓	...	✓	4	34%	6	49%	2	17%			12	100%
✓	✓	✓	...	3	52,3%	3	47,7%					6	100%
✓	✓	✓	✓	1	100%							1	100%
Totaal				251	82%	47	15,4%	4	1,3%	4	1,3%	306	

3.1.2 Gezinssituatie

Het sociaal netwerk rond de persoon met een handicap begint bij het huishouden waarin hij vertoeft. De gezinssituatie is daarom voor een groot deel bepalend voor de mate dat een budgethouder kan participeren binnen de samenleving. Minderjarige PAB-ontvangers wonen in bijna 95% van de gevallen bij hun ouders al dan niet met broers en zussen. Tussen minderjarigen met een verstandelijke of een niet verstandelijke handicap is er weinig verschil in hun gezinssituatie.

Een groot verschil tussen personen met een verstandelijke handicap en personen met een niet verstandelijke handicap vinden we wel terug bij de meerderjarige budgethouders. Bij de personen met een niet verstandelijke handicap woont meer dan een kwart alleen en woont slechts 30% bij zijn ouders in. Van de personen met een verstandelijke handicap woont 73,1% bij de ouders en woont slechts 11,2% alleen. Ook eigen gezinsvorming komt slechts in 10% voor bij de personen met een verstandelijke handicap.

Tabel 3 : Kruistabel gezinssituatie naar leeftijd en handicap

Gezinssituatie	Minderjarig		Meerderjarig			
			Niet verstandelijke handicap		Verstandelijke handicap	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
woont alleen	0	0%	59	23,7%	7	11,2%
woont met ouder(s)	23	26%	47	18,9%	24	40%
woont met ouder(s) en brussen	60	68,5%	22	9%	19	33,1%
woont met brussen (zonder ouder)	4	4,4%	5	2%	2	3,2%
woont met partner	0	0%	54	21,6%	4	6%
woont met partner en ouderlijk gezin	0	0%	3	1,4%	0	0%
woont alleen met kind	0	0%	13	5,1%	0	0%
woont met kind en partner	0	0%	42	16,7%	3	5%
woont met iemand niet verwant	0	0%	3	1,2%	1	1,6%
Andere woonsituatie	1	1,1%	1	0,6%	0	0%
Totaal	87	100%	249	100%	59	100%

3.2 Beheer van het PAB

Een heikel punt binnen het beheren van het PAB is de administratieve druk die het PAB betekent voor de budgethouder. Gebruikers moeten in staat zijn om assistenten te vinden, deze aan te kunnen werven op een wijze die juridisch correct is, de lonen uit te betalen en ook het overige deel van zijn eigen budget te beheren op een formele wijze. Aangezien dit vaak niet evident is willen we een blik werpen op wie de administratie beheert voor de budgethouders, waarna we nagaan wat de belangrijkste determinanten zijn voor fouten in de administratie. Hierna kijken we naar de ondersteuning die budgethouders krijgen van budgethoudersverenigingen bij het beheren van het PAB. Ook kan hier een tevredenheidsanalyse over deze budgethoudersverenigingen uitgevoerd worden omdat dit expliciet genoteerd wordt door de inspectie.

3.2.1 Wie verzorgt de administratie

Tijdens de inspectie wordt gevraagd wie het beheer van de administratie voor zijn rekening neemt. Bij minderjarigen is dit doorgaans één van de ouders. Bij meerderjarige personen met een handicap is het verschil tussen personen met een verstandelijk handicap en een niet verstandelijke handicap vrij groot. Zo zien we dat bij personen met een verstandelijke handicap in 60% van de gevallen de ouders instaan voor de administratie en slechts 10% het zelf doet. Bij personen zonder verstandelijke handicap wordt de administratie in de meerderheid van de gevallen door de persoon met een handicap zelf georganiseerd, slechts in 20% van de gevallen wordt het gedaan door de ouders. Opvallend is dat slechts 13,5% van de meerderjarigen hun volledige administratie betaald laten beheren.

Tabel 4 : Kruistabel wie verzorgt administratie naar leeftijd en handicap

Wie verzorgt de administratie	Minderjarig		Meerderjarig			
			Niet verstandelijke handicap		Verstandelijke handicap	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Persoon met een handicap of partner	0	0%	126	52,5%	6	10,2%
Ouders	77	92,1%	48	19,9%	34	59,8%
Kinderen	0	0%	14	5,7%	1	1,5%
Gezinsleden	1	1%	18	7,5%	5	8,8%
Extern	3	3,6%	32	13,2%	8	13,5%
Andere	3	3,4%	3	1,3%	4	6,2%
Totaal	84	100%	240	100%	57	100%

3.2.2 Fouten in de administratie van het PAB

Tijdens de inspectie wordt de administratie van de budgethouder op grondige wijze onderzocht door de inspecteur en krijgt de budgethouder kans om zijn gegevens toe te lichten. Tijdens deze controle wordt een volledige checklist afgehandeld.

Het eerste item op de checklist is of er een aparte PAB rekening is aangemaakt. Slechts 3% van de budgethouders had op het moment van de inspectie nog geen aparte PAB-rekening. Hieropvolgend werden de uitbetalingen van de lonen en het sociaal secretariaat nagegaan. Hiertegen werden door ongeveer 2% van de budgethouders fouten gemaakt. De ernst van de fout was echter niet af te leiden uit de inspectieverslagen.

Tabel 5: checklist beheer budget

	Aparte PAB rekening		Betaling sociaal secr. is ok		Betaling lonen is ok	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Neen	12	3	9	2,3	6	1,7
Ja	382	97	367	95	373	96,9
Geen info			10	2,7	6	1,5
Totaal	394	100	386	100	385	100

Problemen bij de directe kosten

Bij 18,7% (ofwel 74) van de budgethouders zijn problemen of fouten gevonden bij de directe kosten wanneer de inspecteur de administratie doornam. De meest voorkomende fouten zijn typ- of optelfouten en kosten die gemaakt zijn maar niet vermeld worden. Ook teruggaven van het sociaal secretariaat worden vaak niet aangegeven. Hoewel het zeker niet de meest gemaakte fout is, blijkt het verkeerd aanwenden van het PAB binnen de steekproef toch 9 maal te zijn voorgekomen wat overeenkomt met 2,3% van de steekproefgrootte.

Tabel 6: Belangrijkste problemen bij de directe kosten

	Aantal	Percentage van de foutenmakers	Percentage van de volledige steekproef
Optel- of schrijffout in de bedragen	33	44,6%	8,3%
Kosten worden niet vermeld	32	43,2%	8,1%
Teruggaven Sociaal Secretariaat niet aangegeven	29	39,2%	7,3%
Geen bewijzen voor de gemaakte kosten	11	14,9%	2,8%
Geld van PAB verkeerd aangewend	9	12,2%	2,3%
Kosten in verkeerd kwartaal ingebracht	8	10,8%	2%
Kosten meerdere keren ingegeven	2	2,7%	0,5%
Totaal	74	100%	

Wanneer we nagaan welke mensen het vaakst fouten maken bij de directe kosten, blijken weinig variabelen een significant effect te weeg te brengen. De enige variabele die een groot effect heeft is het aangesloten zijn bij een zorgconsulent. Respondenten die aangesloten zijn bij een zorgconsulent hebben 8,7% kans op het maken van fouten i.t.t. degene die geen zorgconsulent hebben en 23,3% kans hebben op het maken van fouten. Opvallend is tevens dat budgethouders aangesloten bij een budgethoudersvereniging niet significant minder kans hebben op het maken van fouten. Noch zijn er significante effecten terug te vinden van het geslacht van de persoon met een handicap, aard van de handicap, leeftijd en het percentage mantelzorgers. De verklaarde variantie bedraagt dan ook maar 6,7% (Nagelkerke Pseudo R²).

Problemen bij de indirecte kosten

Het aantal problemen of fouten bij de indirecte kosten is met 18,2% (ofwel 72) van de budgethouders eenzelfde niveau vergeleken met de directe kosten.

Tabel 7: Belangrijkste problemen bij de indirecte kosten

	Aantal	Percentage van de foutenmakers	Percentage van de volledige steekproef
Fout ingegeven bedragen	32	44,4%	8,2%
Niet te aanvaarden kosten	26	36,1%	6,6%
Geen bewijzen voor de gemaakte kosten	19	26,4%	4,9%
Totaal	72	100%	

Uit de analyses blijkt dat we moeilijk kunnen voorspellen welke mensen fouten maken bij de directe kosten. Geen enkele van de onafhankelijke variabelen bleek een significant effect op te leveren. Ook het effect van het hebben van een zorgconsulent blijkt hier geen positieve invloed op te leveren.

Van alle budgethouders hebben 4,1% zowel fouten bij de directe als bij de indirecte kosten gemaakt. Ongeveer twee derde (66,9%) maakten geen fouten en 30% maakte of fouten op de directe kosten of fouten op de indirecte kosten.

¹ Een log. Regr. Model met enkel de aanwezigheid van de zorgconsulent en het lidmaatschap van een budgethoudersvereniging opgenomen als onafhankelijke variabelen.

3.2.3 Gebruik van een Budgethoudersvereniging

Elke budgethouder krijgt jaarlijks 50€ extra bovenop zijn budget zodat hij zich kan inschrijven in een budgethoudersvereniging naar keuze. Hoewel op dit moment slechts twee budgethoudersverenigingen voor het PAB bestaan, zijn in onderstaande tabel drie verschillende vzw's opgenomen. Vlabu en Zorg-Inzicht zijn echter sinds kort gefusioneerd. De ledenaantallen zijn niet uit een steekproef maar zijn populatiegegevens verkregen van de PAB-cel.

Ondanks de bonus die de budgethouders ontvangen om zich te kunnen inschrijven bij een budgethoudersvereniging kiest meer dan een vierde van de budgethouders ervoor om geen gebruik te maken van een budgethoudersvereniging. De grootste actor blijkt Bol-Budiv te zijn waar 42,7% van de budgethouders zich bij ingeschreven heeft. Vlabu-ZIZ volgt met 29,4% van de budgethouders. Vlabu blijkt ook de budgethoudersvereniging waar men het meest tevreden over is (96,4% is (zeer) tevreden). Opvallend is dat meer dan één op tien van de budgethouders die zich lid maakten van Bol-Budiv ontevreden zijn over de vereniging. Bij Zorg-Inzicht is dit relatief gezien weliswaar een stuk hoger maar bij ZIZ beschikken we slechts over 12 antwoorden wat mogelijk te weinig is voor een representatieve en betrouwbare uitspraak.

Tabel 8: Ledenaantal en tevredenheid over budgethoudersvereniging

	Aantal	Percentage	% Zeer tevreden	% Tevreden	% Tevreden maar met nadelen	% Ontevreden	N
Geen BHV	475	27,9%					0
Bol-Budiv	728	42,7%	8,7 %	72,5 %	7,2 %	11,6 %	69
Zorg-Inzicht	78	24,8%	0 %	66,7 %	0 %	33,3 %	12
Vlabu	423	4,6%	10,7 %	85,7 %	0 %	3,6 %	56
Totaal	1704	100	7,5 %	78,6 %	4,4 %	9,4 %	159

Geïnterviewden geven niet snel spontaan commentaar op de budgethoudersverenigingen, slechts 37 (9,3%) personen hebben dit gedaan. De belangrijkste opmerking was dat een lidmaatschap van een budgethoudersvereniging geen meerwaarde betekende en dat de informatie niet voldeed of niet correct was. Verder worden tevens enkele ergernissen over de dienstverlening meegedeeld zoals opdringerigheid, onbereikbaarheid en weinig begrip voor de handicap.

Tabel 9 : Opmerkingen i.v.m. de Budgethoudersverenigingen

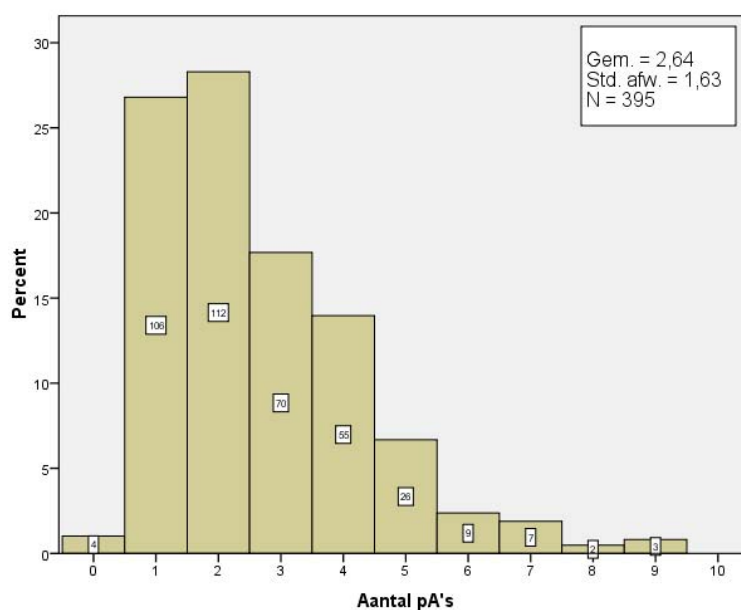
	Aantal	Percentage
Geen meerwaarde	12	32,4%
Onvoldoende informatie/advies	5	13,5%
De BHV is verafgelegen	5	13,5%
Verkeerde informatie/advies	4	10,8%
Opdringerig: herhaaldelijk contacteren	3	8,1%
Weinig begrip o.w.v. de handicap	3	8,1%
Te weinig communicatie (enkel via elektronische nieuwsbrieven)	2	5,4%
Onder druk gezet om lidgeld te betalen	2	5,4%
vind het niet kunnen dat BHV's geprefereerde partners hebben	2	5,4%
Niet vriendelijk	1	2,7%
De BHV is voornamelijk gericht op personen met een motorische handicap	1	2,7%
Totaal	37	100%

3.3 De zorg voor de Persoon met een handicap

Cruciaal aan het PAB is de uiteindelijke hoeveelheid en de kwaliteit van de zorg die met het budget kan ingekocht worden. De kwaliteit van de zorg is moeilijk te meten, hoewel het onrechtstreeks wordt gemeten aan de hand van de tevredenheid over het PAB-systeem en de assistenten. Over de hoeveelheid zorg en de aard van de zorg die wordt aangevraagd en/of ingekocht is echter wel voldoende cijfermateriaal. In deze paragraaf wordt eerst het aantal uren assistentie beschreven en geanalyseerd waarna wordt nagegaan in welke mate er ook nog andere zorgvormen worden gebruikt, afkomstig van externe diensten.

3.3.1 Aantal persoonlijke assistenten

Wanneer wordt gekeken naar het aantal persoonlijke assistenten die de budgethouder inschakelt voor zijn verzorging zien we dat dit voor drie vierde van de budgethouders maximum 3 is. Het grootste aantal assistenten dat een budgethouder heeft is 9. Wanneer nagegaan wordt wat de beste voorspellers zijn voor het aantal Persoonlijke Assistenten valt op dat de verschillen in het budget slechts voor 3% verantwoordelijk zijn voor het aantal persoonlijke assistenten van de budgethouder.

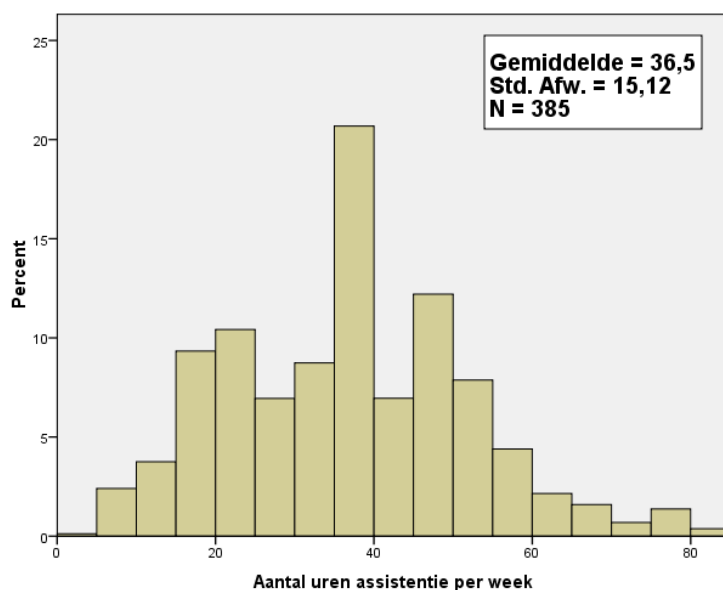

Figuur 1 : Verdeling aantal persoonlijke assistenten per budgethouder

3.3.2 Aantal uren assistentie per week

Een van de meest pertinente variabelen uit de dataset, is het aantal uren assistentie dat per week geleverd wordt. Dit omdat deze (in kwantitatief opzicht) een indicatie geeft van de intensiteit van de zorg die ingekocht wordt.

Tijdens het inspectiegesprek wordt het aantal uren assistentie dat men per week aankoopt, bevraagd. Dit aantal uren ligt tussen 4 en 81, met een gemiddelde van 36,5 uur. Ongeveer 55% van de budgethouders kopen tussen 25 en 50 uur assistentie aan met 38u (of een voltijds equivalent) als modus.

Figuur 2: verdeling aantal uren assistentie per week per budgethouder

Aangezien doorgaans wordt aangenomen dat de duur van de zorg een invloed heeft op de totale kwaliteit van de zorg is het zeer belangrijk inzichten te verkrijgen in hoe dit aantal gedetermineerd wordt in de hoop “good practices” en mogelijke onbedoelde effecten te kunnen detecteren. Voor dit doel werd gebruik gemaakt van meervoudige lineaire regressie waardoor we op statistisch verantwoorde wijze een effectschatting kunnen maken van cruciale factoren² die we in de dataset voor handen hebben. De output hiervan is terug te vinden in tabel 32 in de technische bijlage.

Het budget waar een budgethouder over beschikt is de belangrijkste factor in het determineren van de uren assistentie die een persoon met een handicap kan inkopen. 40 procent³ van de verschillen in het aantal uren assistentie kan verklaard worden door de verschillen in budgetten. Hoewel dit behoorlijk groot is, laat dit tevens nog vrij veel ruimte over voor verschillen in het aantal uren zorg dat met het budget in te kopen is. Men kan dan vermoeden dat door het uitvoeren van “good practices” het aantal uren zorg dat men inkoopt kan verhogen met eenzelfde budget.

Wanneer de overige onafhankelijke variabelen worden ingevoerd, zien we dat de verklaaringskracht (R^2) stijgt tot 49,2%. Na het budget blijkt het aantal Persoonlijke assistenten de meest doorslaggevende variabele te zijn in het aantal uur dat men zorg kan inkopen, zelfs wanneer werd gecontroleerd voor de budgetgrootte. Dit houdt in dat zelfs met eenzelfde budget, budgethouders met meerdere assistenten, meer uren assistentie inkopen. Per assistent die extra wordt aangenomen, wordt gemiddeld 2,6 uur meer assistentie verleend. Dit is mogelijk doordat het hebben van veel persoonlijke assistenten meestal betekent dat er een aantal betaald worden met dienstencheques, wat een goedkopere manier is om zorg in te kopen. Ook blijkt dat het aandeel van de verwante assistenten in het aantal assistenten op significante wijze het aantal uren assistentie voorspelt. Budgethouders met enkel mantelzorgers als persoonlijk assistenten kunnen gemiddeld 6 uur meer inkopen dan de budgethouders die geen mantelzorgers als persoonlijk assistent hebben.

² Naast de beschreven variabelen werd nagegaan of volgende factoren tevens een effect hadden op het aantal uren assistentie: Aard van de handicap, wie de administratie uitvoert, leeftijd, appreciatie PAB, gezinsgrootte en inwoners bij ouders. Deze variabelen bleken echter geen significant effect te veroorzaken.

³ Niet terug te vinden in de tabel.

Ook wordt een verschil naar gelang provincie waargenomen, zo blijkt men met hetzelfde budget in Limburg 3,894 uur meer assistentie te kunnen inkopen dan in Antwerpen. Een vergelijkbaar cijfer zien we terugkomen in West-Vlaanderen (3,4). In Vlaams-Brabant ligt het aantal uren assistentie echter net onder dat van Antwerpen, ook in Oost-Vlaanderen is het verschil met Antwerpen relatief klein en statistisch niet significant. Deze volgorde vinden we tevens bijna exact omgekeerd terug bij de gemiddelde inkomens per provincie. In Vlaams Brabant verdient men gemiddeld het meest gevolgd door respectievelijk Antwerpen, Oost-Vlaanderen, Limburg en West-Vlaanderen⁴. Een mogelijke hypothese hierbij is dat het aankopen van assistentie de globale marktprijzen van de arbeid in de provincie volgt en dat personen uit de provincies waar men beter betaald wordt gemiddeld genomen minder zorg kunnen inkopen.

De overige effecten halen niet meer de significantiedrempel van 5% hoewel het effect van zorgconsulentschap hier vrij dichtbij zit. Zo blijken budgethouders met een zorgconsulent gemiddeld 2,312 uur minder zorg te kunnen inkopen in vergelijking met de personen met een handicap die geen zorgconsulent hebben. Dit is hoogstwaarschijnlijk het gevolg van de hoge kost die zorgconsulenten met zich mee dragen. We zouden dit mogelijk een Mattéus-effect kunnen noemen aangezien budgethouders die al een groter netwerk of meer intellectuele capaciteiten hebben, hierdoor zich dan ook meer zorg kunnen veroorloven i.t.t. budgethouders met een klein netwerk en beperkte verstandelijke vermogens die genoodzaakt zijn beroep te doen op een zorgconsulent. Als laatste is het effect van geslacht niet significant maar desondanks het vermelden waard, vrouwen kunnen volgens het model gemiddeld genomen meer zorg inkopen dan mannen. Ondanks het feit dat dit effect niet significant is, zien we wel dat het effect stabiel is wanneer andere en meerdere onafhankelijke variabelen worden ingevoerd.

3.3.3 Gebruik van externe diensten

Buiten de zorg die de budgethouder organiseert kan hij nog steeds beroep doen op dienstverlening die niet of slechts gedeeltelijk met zijn persoonlijke assistentie budget wordt betaald. Zo krijgt bijna de helft van de personen met een PAB op regelmatige basis verpleegkundige zorg. Van deze personen die verpleging krijgen, gebeurt dit voor 68,6% op dagelijkse basis. Wanneer een verpleegkundige langs komt is dit doorgaans 1 à 2 maal per dag.

Tabel 10 : Gebruik en frequentie van verpleging

Dienst	Aantal	%
Verpleging	192	48,5%

Frequentie op weekbasis	Aantal	%
< 1 dag	3	2,9%
1 dag	6	5,9%
2 dagen	2	2%
3 dagen	3	2,9%
4 dagen	5	4,9%
5 dagen	12	11,8%
6 dagen	1	1%
7 dagen	70	68,6%
	102	100%

Frequentie op dagbasis	Aantal	%
1 keer	61	39,6%
2 keer	76	49,4%
3 keer	15	9,7%
Meer dan 3 keer	2	1,3%
	154	100%

Overige dienstverlening die niet via het PAB wordt georganiseerd wordt minder frequent gebruikt. Onderstaande tabel toont dat een relatief grote groep gebruik maakt van een semi-residentiële voorziening en dit voor meerdere dagen per week. Thuiszorg wordt door een vijfde van de budgethouders gebruikt.

⁴ http://statbel.fgov.be/nl/binaries/Loon%20naar%20werken_nL_tcm325-31931.pdf

Tabel 11 : Gebruik dienstverlening niet georganiseerd door het PAB

Dienst	Aantal	%	Frequentie (per week in %)					
			< dan 1 dagdeel	1-2 dagdelen	3-4 dagdelen	5-6 dagdelen	7-8 dagdelen	9-10 dagdelen
Dagcentrum	50	12,6%	2,3%	9,1%	15,9%	20,5%	15,9%	36,4%
Semi-internaat voor niet schoolgaanden	16	44%	0%	0%	7,7%	15,4%	38,5%	38,5%
Thuiszorg	77	19,4%	31,3%	26,6%	14,1%	12,5%	6,3%	9,4%

Overige voorzieningen worden, op Kortverblijf (5,3% van de budgethouders met een gemiddelde van 14,5 dagen per jaar) na, zelden of nooit gebruikt door personen die een PAB ter beschikking hebben.

3.4 Beoordeling van het PAB als werkvorm

Als laatste geven we een voorstelling van hoe de budgethouder of persoon met een handicap het PAB als systeem ervaart. Hierbij kijken we naar de tevredenheid over de werkvorm en gaan we dieper in op mogelijke knelpunten die worden aangegeven door zowel de budgethouder als de inspectie.

3.4.1 Algemene appreciatie van het PAB-systeem door de budgethouder

In de inspectieverlagen werd aan de budgetgenieter gevraagd een algemene appreciatie van het PAB-systeem te geven. Deze open vraag werd later geanalyseerd en door het toekennen van codes ingevoerd in een datamatrix. Volgende tabellen zijn hier het resultaat van.

Tabel 12: Algemene appreciatie van het PAB-systeem

	Aantal	Percentage
Zeervrededen	138	35,6
Tevreden	224	57,9
Tevreden maar met nadelen	20	5,1
Ontevreden	6	1,4
Zeervrededen	0	0
Totaal	387	100

We zien dat de budgethouders doorgaans tevreden tot zeer tevreden zijn met het PAB-systeem. Slechts enkelen zijn ontevreden over het PAB-systeem. Door het gebrek aan variantie en het probleem dat de aanwezige variantie hoogstwaarschijnlijk te wijten is aan stijlfactoren of invoervertekeningen zorgt dit ervoor dat een verdere analyse aan de hand van andere factoren moeilijk en waarschijnlijk niet opportuun is.

In de open vraag naar de appreciatie van het PAB-systeem kon de bevroegde persoon met een handicap tevens aangeven wat juist verbeterd was door toedoen van het PAB. Deze antwoorden werden gehercodeerd naar standaardcategorieën, maar enige terughoudendheid bij het interpreteren van de resultaten is hier wel nodig. Wanneer de respondent niet spontaan een bepaald item aangaf werd dit niet verder bevroegd. In concreto komt het erop neer dat wanneer een budgethouder vergeet te melden dat hij nu meer geniet van het leven, dit ook niet geregistreerd werd. De aantallen voor volgende items zijn daarom natuurlijk ook allemaal mogelijks onderschattingen. Een

tweede opmerking hierbij is dat de items niet exclusief zijn, zo kan één respondent meerdere items hebben aangehaald.

Tabel 13 : Belangrijkste opmerkingen over de appreciatie van het PAB-systeem

	Aantal	Percentage
<i>Voordelen voor persoon met een handicap</i>		
PmH kan zelfstandiger leven	155	42,7%
Schept kansen in de vrije tijd	59	16,3%
Is een verbetering voor het sociale leven	44	12,1%
PmH kan blijven wonen zoals voordien	32	8,8%
Schept kansen qua onderwijs	31	8,5%
Zorgt voor financiële ontlasting op vlak van zorg	15	4,1%
Schept kansen qua werk	9	2,5%
PmH heeft meer plezier in zijn leven	9	2,5%
<i>Voordelen voor mantelzorgers</i>		
Is een verbetering voor het gezinsleven	145	39,9%
Gezinsinkomen is verhoogd omdat PA gezinslid is	41	11,3%
Gezinslid kan nu wel gaan werken	27	7,4%
Zorgt er voor dat mantelzorgers een vorm van waardering gegeven kan worden	7	1,9%
Totaal	363⁵	

De voordelen van het PAB-systeem die geopperd worden door de budgethouders zijn in te delen in voordelen voor de persoon met een handicap zelf en de voordelen voor de mantelzorgers of de familie. Het belangrijkste (of toch het meest vermelde) voordeel is dat de budgetgenieter zelfstandig(er) kan leven, dit werd door 43% van de personen met een handicap gezegd. Deze extra mogelijkheden vinden blijkbaar het vaakst plaats binnen de vrije tijd, gevolgd door het sociale leven en onderwijs. De meerwaarde voor arbeid is slechts bij 2,5% aanwezig. Deze bijkomende zelfstandigheid of mogelijkheid tot extra zorg is voor 8,8% van de respondenten zo hoog dat men aangeeft dat het PAB er voor zorgt dat ze thuis kunnen blijven wonen.

De voordelen voor de mantelzorgers is voor 40% van de budgethouders dat het gezinsleven verbetert en in sommige gevallen voor het eerst mogelijk of leefbaar maakt. Ook financieel betekent het PAB voor veel gezinnen een verbetering van de situatie, al dan niet omdat een gezinslid persoonlijke assistent is.

3.4.2 Analyse van de ervaren voordelen van het PAB

In vorige paragraaf constateerden we dat de voordelen van het PAB-systeem die de budgethouders aangaven konden ingedeeld worden in voordelen voor de mantelzorgers of het gezin enerzijds en

⁵ Slechts 363 van de 396 personen met een handicap hebben minstens 1 item aangehaald. De percentages zijn dan ook op deze groep berekend.

voordelen voor de persoon met een handicap anderzijds. Uit analyses blijkt echter dat de handicap en de leeftijd van de ontvanger van een PAB sterk bepalend is voor wie het voordeel van het PAB het meest beleeft.

Tabel 14 : Kruistabel voordelen van het PAB naar aard van de handicap van de budgethouder

	Niet Verstandelijke handicap	Verstandelijke handicap	Totaal
Geen voordeel voor PmH en mantelzorgers/gezin opgegeven	31	7	38
	10,5%	6,8%	9,5%
Enkel voordeel voor PmH	133	29	162
	45,1%	28,2%	40,7%
Enkel voordeel voor mantelzorger	71	42	113
	24,1%	40,8%	28,4%
Voordeel voor zowel mantelzorger als PmH	60	25	85
	20,3%	24,3%	21,4%
Totaal	295	103	398

Zo blijkt dat bij personen met een niet verstandelijke handicap de persoon met een handicap het vaakst (45%) het exclusieve voordeel aangeeft van het PAB-systeem. Dit in tegenstelling tot de personen met een verstandelijke handicap waar in 40,8% van de inspectieverslagen wordt aangegeven dat enkel het gezin of de mantelzorger voordeel heeft bij het budgethouderschap. Eenzelfde patroon zien we terugkeren wanneer we het verband tussen wie het voordeel krijgt en de leeftijd onder de loep nemen. Wanneer de persoon met een handicap minderjarig is, zal in 40,2% van de gevallen enkel de mantelzorger voordeel ervaren. Bij de meerderjarigen is dit 25% en hebben 47% van de personen met een handicap het exclusieve voordeel van het PAB-systeem.

Tabel 15 : Kruistabel voordelen van het PAB naar leeftijd

	Minderjarig	Meerderjarig	Totaal
Geen voordeel voor PmH en mantelzorgers/gezin	6	32	38
	6,9%	10,4%	9,6%
Enkel voordeel voor PmH	16	145	161
	18,4%	46,9%	40,7%
Enkel voordeel voor mantelzorger	35	77	112
	40,2%	24,9%	28,3%
Voordeel voor zowel mantelzorger als PmH	30	55	85
	34,5%	17,8%	21,5%
Totaal	87	309	396

Belangrijk bij de interpretatie van deze cijfers is echter dat de groepen die het vaakst aangeven dat er enkel voordeel voor de mantelzorger is, tevens de groepen zijn waar het inspectiegesprek het vaakst wordt afgenomen terwijl een mantelzorger erbij zit, of waar het gesprek omwille van de handicap met de mantelzorger wordt afgenomen. Bij deze laatste moet men rekening houden met het feit dat de geïnterviewde doorgaans (onbewust) zijn eigen voordelen sneller zal aanhalen dan die van een andere partij.

3.4.3 Knelpunten budgethouder

Op het einde van een inspectie wordt de budgethouder gevraagd of deze nog opmerkingen heeft of knelpunten van het PAB wilt aanbrengen. Meer dan een derde van de budgethouders geeft een antwoord op deze vraag (36,3%). Bijna twee derde van de budgethouders die antwoordden hadden een opmerking over de administratie en hoe het PAB georganiseerd moet worden. Het belangrijkste knelpunt hierbij was dat voor veel budgethouders de administratie te overweldigend is. Meer dan de helft van de mensen die een opmerking maakten gaven dit aan. Men heeft moeite om zich aan de richtlijnen en het Belgische arbeidsrecht aan te passen. Een aantal mensen vat dit samen door op te merken dat het moeilijk is een werkgever te zijn.

Een kwart van de mensen die een opmerking maakten gaven aan dat de wijze waarop het PAB-systeem nu werd geïmplementeerd niet de meest optimale wijze is. Zo is er vooral vraag naar een snellere afrekening van de kostenstaten en stoort men zich aan de lange wachtlijst die bestaat voor het PAB.

Ook over de regelgeving worden veel opmerkingen gemaakt, waarbij het belangrijkste knelpunt het lage budget is. Verder geeft men een aantal suggesties om het PAB-systeem aan te passen aan de noden van de personen met een handicap.

In de tabel hieronder worden de opmerkingen opgelijst:

Tabel 16 : Opmerkingen/knelpunten van de budgethouder

	Aantal	Percentage van de opmerkers	Percentage van de volledige steekproef
Opmerkingen over de organisatie	91	63,2%	22,9%
<i>De administratie is te veel en te complex</i>	73	50,7%	18,4%
<i>Problemen met de richtlijnen</i>	14	9,7%	3,5%
<i>Problemen met het arbeidsrecht</i>	9	6,3%	2,3%
<i>Het is moeilijk werkgever te zijn</i>	7	4,9%	1,8%
<i>Richtlijnen veranderen te veel en te snel</i>	4	2,8%	1%
<i>Het is een dure administratie</i>	2	1,4%	0,5%
<i>Moeilijk te weten hoeveel zorg je kan inkopen</i>	2	1,4%	0,5%
Opmerkingen over het PAB-systeem	37	25,7%	9,3%
<i>Er is vraag naar een snellere afrekening van het PAB</i>	26	18,1%	6,5%
<i>De wachtlijst voor het PAB is te lang</i>	7	4,9%	1,8%
<i>Er moet de mogelijkheid zijn om de kostenstaat digitaal door te sturen</i>	4	2,8%	1%
<i>Duurder om iemand regulier tewerk te stellen dan via diensten-/PWA-cheques</i>	3	2,1%	0,8%
<i>Het is moeilijk om de anciënniteit uit te betalen</i>	2	1,4%	0,5%
<i>Voorschot komt niet snel genoeg</i>	2	1,4%	0,5%
Opmerkingen over de regelgeving	46	31,9%	11,6%
<i>Het budget is ontoereikend</i>	30	20,8%	7,6%
<i>Opmerkingen i.v.m. indirecte kosten</i>	7	4,9%	1,8%
<i>Spaarrekening wordt niet toegestaan</i>	5	3,5%	1,3%
<i>Vervoerskosten met eigen voertuig kunnen niet worden ingebracht</i>	4	2,8%	1%
<i>vraag om reserves aan te leggen</i>	2	1,4%	0,5%
<i>Poel aanleggen voor verhoogde flexibiliteit</i>	2	1,4%	0,5%
<i>Op de kostenstaten worden de arbeidsongevallenverzekeringen niet teruggekoppeld naar het jaar waarop ze betrekking hebben</i>	2	1,4%	0,5%
<i>Spijtig dat Vlaamse zorgverzekering niet gecombineerd kan worden met PAB</i>	2	1,4%	0,5%
Totaal	144	100%	36,3%

3.4.4 Persoonlijke appreciatie van de inspecteur

Bij het schrijven van een inspectieverslag heeft de inspecteur de mogelijkheid om de situatie van de budgethouder te evalueren. Deze opmerkingen, indien gemaakt, werden tevens gehercodeerd en opgenomen in de databank.

Wanneer we naar het globaal gebruik van het budget kijken, blijkt dat wanneer de inspecteur hier een opmerking over maakt dit meestal in positieve zin is. Doorgaans wordt er goed gebruik gemaakt

van het PAB en lijkt de persoon met een handicap te genieten van de zorg die hij krijgt. Slechts in enkele gevallen verloopt de assistentie niet vlot of wordt aangeraden een grondige analyse te maken van de benodigde hulp die met het budget kan aangekocht worden.

Bij 7,1% van de budgethouders die een inspecteur over de vloer hebben gehad is er een vermoeden van slecht beheer van het PAB of van fraude. Hierbij is het vermoeden van oneigenlijk gebruik van het PAB met 2,5% het meest frequent voorkomend. Verder geeft de inspecteur ook bij een aantal budgethouders ernstige problemen met het beheer aan en wordt regelmatig de inspecteur weinig medewerking verleend tijdens de controle.

In 7,3% van de inspecties maakt de inspecteur een opmerking over de financiële situatie van de budgethouder. Zo stelt het PAB volgens de inspectie voor 3% van de budgethouders hun niet in staat om hun grote zorgnood te bekostigen. Voor eenzelfde percentage geeft de inspectie tevens aan dat het PAB een nodige financiële ontlasting van het gezin betekent.

Met betrekking tot de administratie blijkt dat 4% van de budgethouders geen volledige documenten kan voorleggen. Bij 1,3% van de budgethouders geeft de inspecteur aan dat de rechten van de werknemer worden geschonden, hiernaast zien we ook dat 1,8% van de budgethouders moeite hebben met de verantwoordelijkheid die met een PAB gepaard gaat.

Tabel 17 : Persoonlijke appreciatie van de inspecteur

	Aantal	Percentage
Slecht beheer PAB / mogelijkheid tot fraude	28	7,1%
<i>Er is een vermoeden van oneigenlijk PAB</i>	10	2,5%
<i>Ernstige problemen met het PAB-beheer</i>	6	1,5%
<i>Betrokkene is extreem zenuwachtig</i>	4	1%
<i>De persoon met een handicap maakt een onverzorgde indruk, ondanks dat hij door een PA wordt verzorgd</i>	3	0,8%
<i>PAB heeft geen meerwaarde</i>	3	0,8%
<i>De handicap komt niet als echt over / is mogelijk minder ernstig</i>	2	0,5%
<i>Er wordt een wantrouwen geuit t.o.v. inspectie</i>	2	0,5%
<i>Werkt niet mee aan de inspectie (bv. wil documenten niet tonen)</i>	2	0,5%
<i>Intimidatie van de inspectie</i>	1	0,3%
Financieel aspect PAB	29	7,3%
<i>Complexe hulpverleningssituatie (veel betrokken partijen)- grote zorgnood-budget is ontoereikend</i>	12	3%
<i>Budget wordt ervaren als een financiële ontlasting</i>	12	3%
<i>Het budget wordt ervaren als inkomensverhogend</i>	3	0,8%
<i>Het gezin geeft de indruk het financieel niet makkelijk te hebben</i>	3	0,8%
Opmerkingen over de administratie/organisatie	77	19,4%
<i>De documenten zijn volledig in orde</i>	44	11,1%
<i>De documenten zijn niet volledig in orde</i>	16	4%
<i>De mensen zijn bang om iets fout te doen met PAB, angst voor verantwoordelijkheid verbonden aan het budgetbeheer</i>	7	1,8%
<i>Rechten werknemer geschonden</i>	5	1,3%
<i>Niettegenstaande er een zorgconsulent is/ begeleiding van een BHV, zijn er toch een aantal fouten gemaakt.</i>	3	0,8%
<i>Hoe de loonkosten ingevuld worden, is te vrij geïnterpreteerd en/of met veel fouten</i>	3	0,8%
<i>O.w.v. medische redenen bij de mantelzorger-assistent is de zorglast hoog</i>	3	0,8%
<i>PA staat in voor de organisatie</i>	2	0,5%
<i>BH is niet capabel</i>	2	0,5%
<i>Ouders zijn oneens over hoe de zorg georganiseerd moet worden</i>	1	0,3%
Opmerkingen over het gebruik van het budget	85	21,4%
<i>Het PAB wordt goed benut</i>	67	16,9%
<i>De assistentie verloopt optimaal, PmH geniet van de zorgen van de assistenten</i>	9	2,3%
<i>Door de pA's raakt de PmH uit zijn isolement, wordt zelfstandiger</i>	8	2%
<i>De familie van de PmH voelt zich gesteund door de hulp van de assistent</i>	8	2%
<i>Grondige analyse voor de hulp die de PmH kan inkopen met zijn budget is aan te raden</i>	3	0,8%
<i>Assistentie verloopt niet vlot</i>	2	0,5%
<i>PAB van vorig jaar wordt voor huidig jaar gebruikt</i>	2	0,5%
<i>Indien familielid zou wegvallen kan er misbruik van de PmH gemaakt worden</i>	1	0,3%
<i>PmH heeft zelf een grondige analyse gemaakt van de nodige zorgen</i>	1	0,3%
Totaal aantal budgethouders	399	

4 Het PAB voor de Persoonlijke assistent

In dit hoofdstuk wordt, beperkt tot de beschikbare gegevens, iets dieper ingegaan op de arbeidssituatie van de persoonlijke assistent. Na een aantal eerder demografische kenmerken wordt gekeken naar de werkinhoud van de persoonlijke assistenten. Hierna wordt een beeld geschetst over de tevredenheid van de persoonlijke assistenten.

4.1 Demografische gegevens van de Persoonlijke Assistenten

Ongeveer drie vierde van de personen die aan de slag gaan als persoonlijke assistent zijn vrouwelijk wat vergelijkbaar is met de informatie uit het HIVA onderzoek en doorgaans (70%) niet verwant aan de budgethouder. Hierbij moet wel de kanttekening worden gemaakt dat zowel voor de databank van arbeidscontracten als voor de inspectieverslagen de budgethouder zelf moet aangeven of de persoonlijke assistent een mantelzorger is. Hierdoor is een onderschatting relatief zeker⁶, hoewel deze in de inspectieverslagen waarschijnlijk klein is aangezien expliciet gevraagd werd naar de band met de budgethouder. Tenzij anders vermeld komen de gegevens uit de inspectieverslagen van de budgethouders.

Van de persoonlijke assistenten zijn 13% een ouder van de persoon met een handicap. Ook een partner als persoonlijke assistent komt geregeld voor (6% van de PA's). De persoonlijke assistenten bestaan slechts in mindere mate uit andere familieleden. Volgens het onderzoek dat werd uitbesteed aan het HIVA blijkt 47,7% van de persoonlijke assistenten een familielid te zijn, terwijl het in de databank van de inspectiefiches slechts 30% is. Mogelijks zijn familieleden sneller geneigd om deel te nemen aan het onderzoek dan externe persoonlijke assistenten.

Tabel 18 : Geslacht van de Persoonlijke Assistent

	Aantal	Percentage
Mannelijk	235	24,3
Vrouwelijk	732	75,7
Totaal	968	100

Tabel 19 : Verwantschap tussen budgethouder en persoonlijke assistent

Verwantschap van de assistent		
	Aantal	Percentage
Geen	725	69,4
Ouder	138	13,2
Partner	63	6
Broer of zus	48	4,6
Kind	31	2,9
Ander familielid	21	2
Grootouder	11	1
Andere mantelzorger	9	0,8
Totaal	1045	100

⁶ Soms is het voor de persoon met een handicap niet duidelijk of hun persoonlijke assistent een mantelzorger is.

Opvallend is dat de kans dat een assistent verwant is aan de persoon met een handicap niet afhangt van de leeftijd of van de aard van de handicap van de rechthebbende. Zo blijkt dan ook uit onderstaande tabel dat het percentage verwante persoonlijke assistenten gelijk is voor minderjarige en meerderjarige personen met een handicap, personen zonder verstandelijke handicap en personen met een verstandelijke handicap.

Tabel 20 : Kruistabel verwantschap persoonlijke assistent in functie van leeftijd en handicap

	Minderjarig		Meerderjarig		Niet verstandelijke handicap		Verstandelijke handicap	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
<i>Niet verwante Pa</i>	149	70,9%	576	69%	551	68,9%	174	71%
<i>Verwante Pa</i>	61	29,1%	259	31%	249	31,1%	71	29%
Totaal	210	100%	835	100%	800	100%	245	100%

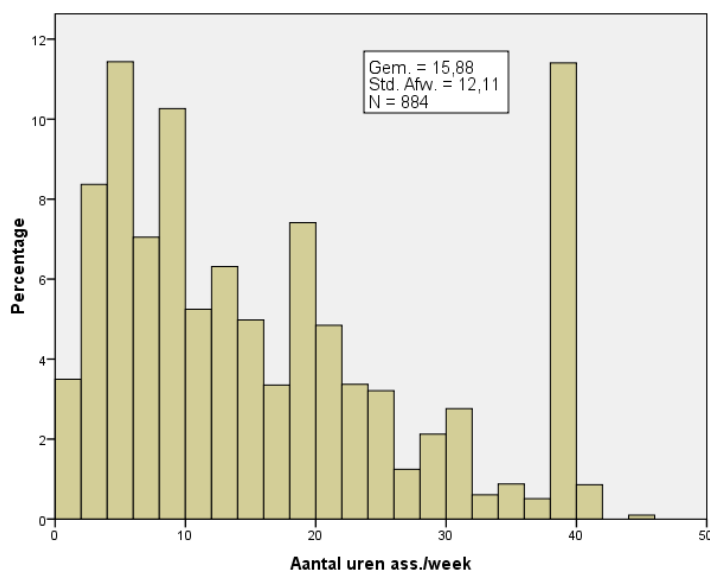
Dit betekent echter niet dat de samenstelling van verwante persoonlijke assistenten gelijk is naar leeftijd en handicap. Zo zijn bij personen met fysieke handicap en meerderjarigen vaker hun partner of kinderen assistent, terwijl bij personen met verstandelijke handicap of bij minderjarigen we vaker ouders terug vinden.

4.2 Arbeidssituatie van de Persoonlijke assistenten

Wat de arbeidssituatie van de Persoonlijke assistenten betreft wordt gekeken naar de zwaarte van het takenpakket van de assistenten en wordt het uitbetaalde loon van de persoonlijke assistenten geanalyseerd.

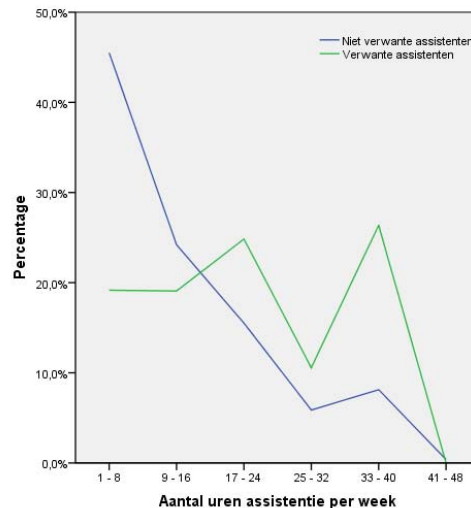
4.2.1 Aantal prestatie-uren per week

Bij het aantal uren dat een Persoonlijke assistent per week presteert valt onmiddellijk op dat de meest voorkomende categorie hier 38 uur bedraagt. Deze categorie bevat echter slechts een 12-tal procent van de persoonlijke assistenten. Meer dan een vierde van de assistenten blijkt minder dan 10 uur per week te werken voor de budgethouder. We zien dan ook dat in de meerderheid van de gevallen persoonlijke assistenten maximum halftijds werken. Het gemiddelde bedraagt 16 uren met een relatief grote spreiding (een standaardafwijking van 12,11 uren, wat inhoudt dat men doorgaans 12 uren van het gemiddelde verwijderd is).

Figuur 3 : Verdeling aantal uren assistentie per week

Aangezien op niveau van de assistent relatief weinig achtergrondkenmerken beschikbaar zijn is het moeilijk na te gaan wat de belangrijkste determinanten van dit aantal uren zijn. Wel blijkt geslacht geen significant effect te hebben (mannelijke en vrouwelijke persoonlijke assistenten werken doorgaans even veel uren per week) en lijkt de belangrijkste voorspeller het al dan niet verwant zijn aan de persoon met een handicap. Verwante assistenten werken gemiddeld 8 uur en 52 minuten langer dan andere assistenten die gemiddeld genomen 12 uur en 46 minuten werken. Het al dan niet mantelzorger zijn verklaart 13% van de ongelijkheden in het aantal uren die een persoonlijke assistent verricht.

Figuur 4 : Aantal uren assistentie per week naar verwantschap

Opvallend is dat deze steekproef veel meer assistenten telt met een laag aantal arbeidsuren wanneer we de resultaten vergelijken met deze van het onderzoek dat werd uitbesteed aan het HIVA. Mogelijks is dit te wijten aan een kleinere bereidwilligheid van persoonlijke assistenten om deel te nemen aan het onderzoek wanneer zij slechts een beperkt aantal uren werken voor de budgethouder.

4.3 Het takenpakket van de Persoonlijke Assistenten

Tijdens de inspecties wordt gevraagd naar het takenpakket van de persoonlijke assistent. Deze werden gehercodeerd naar voorgedefinieerde taakomschrijvingen die verspreid zijn over verschillende domeinen. Deze domeinen zijn wonen, werken, vrije tijd, onderwijs, “gedrag - ontwikkeling - functioneren”, omgeving en algemeen. Elk domein werd opgesplitst naar een min of meer exhaustieve en exclusieve lijst van taken in die sfeer. Dergelijke taken zoals assistentie bij lichamelijke activiteiten of hulp bij verplaatsing kunnen tevens binnen verschillende domeinen voorkomen.

Het grote merendeel van de persoonlijke assistenten (83,8%) nemen taken op zich, die vallen binnen het wonen-domein. Hierbij is het opvallend dat het vooral gaat over huishoudelijke taken die door 63,4% van de persoonlijke assistenten worden uitgevoerd. Assistentie bij lichamelijke activiteiten (praktische hulp bij het eten, aankleden, hygiëne, enz...) wordt door één op twee assistenten uitgevoerd. De overige taken die tot het wonen-domein behoren worden telkens door ongeveer een vierde van de assistenten uitgevoerd. Het tweede belangrijkste domein is vrije tijd, hier is het aanbod van en de ondersteuning bij vrijetijdsactiviteiten de taak die het vaakst wordt opgenomen. Dit gebeurt door meer dan een derde van de persoonlijke assistenten.

De overige domeinen worden door veel minder assistenten uitgeoefend, 14,6% van de assistenten komt ter hulp bij het werken, wat verklaard wordt door het gegeven dat relatief weinig personen met een handicap werken. Ook in het kader van onderwijs worden weinig taken uitgevoerd door de persoonlijke assistenten. Dit gebeurt slechts door 5,8% van de assistenten. Dit komt doordat het volgen van onderwijs doorgaans slechts plaats vindt binnen de eerste 25 levensjaren maar zelfs dit in rekening gebracht is dit percentage vrij laag.

Een relatief groot aandeel van de persoonlijke assistenten (10,1 %) wordt ingeschakeld om gespecialiseerde hulp te verlenen, dit is het vaakst verpleegkundige hulp of ontwikkelingsbegeleiding of training. Aangezien de som van de afzonderlijke taken bijna gelijk is aan het totaal aantal keer dat het domein gedrag, ontwikkeling en functioneren voorkomt kunnen we er uit af leiden dat weinig assistenten meerdere taken binnen dit domein combineren.

Tevens worden bijzonder weinig assistenten aangenomen om het gezin of de familie te begeleiden. Slechts vier personen worden hiervoor ingezet. Opvallend is dat 6,1% van de persoonlijke assistenten de taak krijgt om het traject van de persoon met een handicap te begeleiden. Doorgaans houdt dit een administratieve taak in.

Tabel 21 : Takenpakket voor personen met een handicap

Domein van de zorg - Taak	Aantal Pa's die de taak opnemen	Percentage van de Pa's die de taak opnemen
Wonen	878	83,8 %
Assistentie bij lichamelijke activiteiten	510	48,7 %
Assistentie bij huishoudelijke activiteiten	664	63,4 %
Assistentie bij maatschappelijke integratie	194	18,6 %
Begeleiding	294	28,1 %
Hulp bij verplaatsing	263	25,1 %
Werken	153	14,6 %
Assistentie bij lichamelijke activiteiten	59	5,7 %
Hulp bij verplaatsing	84	8,1 %
Aanbod van en ondersteuning bij werk/dagactiviteiten	113	10,8 %
Vrije tijd	469	44,8 %
Assistentie bij lichamelijke activiteiten	164	15,6 %
Hulp bij verplaatsing	252	24,1 %
Aanbod van en ondersteuning bij vrijetijdsactiviteiten	391	37,3 %
Onderwijs	61	5,8 %
Assistentie bij lichamelijke activiteiten	28	2,7 %
Hulp bij verplaatsing	39	3,8 %
Ondersteuning bij klasactiviteiten	42	4 %
Gedrag - ontwikkeling - functioneren	106	10,1%
Psychosociale begeleiding	13	1,3 %
Ontwikkelingsbegeleiding en training	32	3,1 %
Ondersteuning van communicatie	11	1 %
Therapie	12	1,1 %
Verpleegkundige zorg	31	3 %
Ondersteuning bij zoeken en aanpassen hulpmiddelen	3	0,3 %
(ortho)pedagogische zorg	14	1,3 %
Ondersteuning bij opvoeding kinderen	6	0,6 %
Omgeving	4	0,4 %
Gezinsbegeleiding	1	0,1 %
Begeleiding van het familiaal en sociaal netwerk	4	0,4 %
Algemeen	64	6,1%
Trajectbegeleiding	64	6,1%
	1074	100 %

4.3.1 Analyse van het aantal taken

Aangezien een persoonlijke assistent vaak een 1-op-1-relatie met de budgethouder heeft, kan het gebeuren dat hij opgedragen wordt een grote verscheidenheid van taken op zich te nemen. In onderstaande tabel wordt opgelijst wat de verdeling is van de hoeveelheid van taak-types die persoonlijke assistenten op zich nemen. Om deze berekening te maken werden de categorieën uit vorige tabel gebruikt.

Tabel 22 : Aantal taken die persoonlijke assistenten moeten uitvoeren

	Aantal	Percentage	Cumulatief %
1	342	32,7	32,7
2	166	15,9	48,6
3	160	15,2	63,8
4	126	12	75,8
5	89	8,5	84,3
6	56	5,4	89,7
7	45	4,3	94
8	29	2,7	96,7
9	14	1,4	98,1
10	9	0,8	98,9
11	11	1,1	99,9
17	1	0,1	100
Totaal	1047	100	100

Uit de tabel blijkt dat drie vierde van de assistenten minder dan vijf verschillende taken uitvoert. Dit houdt in de praktijk in dat een groot deel van de assistenten enkel als huishoudelijke hulp worden tewerk gesteld⁷.

Het aantal taken dat een persoonlijke assistent uitvoert wordt bepaald door twee cruciale variabelen. De eerste is het aantal uren die de assistent per week uitvoert. Deze verklaart ongeveer 23% van de verschillen in het aantal taken dat een assistent vervult. De andere factor is het al dan niet verwant zijn aan de budgethouder. Zo voeren mantelzorgers meer verschillende taken uit in vergelijking met persoonlijke assistenten die geen band hebben met de budgethouder. Tezamen voorspellen ze 26,2% van de verschillen⁸.

4.3.2 Tevredenheid over de persoonlijke assistenten

Door de bank genomen blijken budgethouders tevreden over de assistentie die ze krijgen, bijna 95% geeft aan tevreden tot zeer tevreden te zijn over de verkregen zorg. Slechts één budgethouder was ontevreden over de zorg en ongeveer 5,6% waren tevreden over de zorg maar gaven aan dat ze er tevens nadelen van ondervonden. Opvallend is dat vrij veel budgethouders (57) niet op deze vraag antwoordden, dit was doorgaans wanneer de assistent antwoordde voor de budgethouder (wegens een communicatieve beperking).

⁷ 20,5% van alle assistenten hebben maar één taak, met name het instaan voor huishoudelijke taken.

⁸ Aantal taken = $1,73 + 0,898 \times \text{verwantschap (dichotoom)} + 0,084 \times \text{aantal uren assistentie per week}$
 $F(2, 868) = 154,321$; $p = 0,000$; $N = 871$; $tb1 = 5,822$; $p=0,000$; $tb2 = 13,394$; $p = 0,000$

Tabel 23 : Appreciatie van de persoonlijke assistenten

	Aantal	Percentage
Zeer tevreden	90	26,4
Tevreden	231	67,8
Tevreden maar met nadelen	19	5,6
Ontevreden	1	0,3
Totaal	340	100

Deze tevredenheid laat zich maar in bijzonder kleine mate verklaren door externe factoren. Er werd geen significant effect terug gevonden van de handicap of de leeftijd van de rechthebbende noch van het percentage mantelzorgers binnen de groep van assistenten. Hieruit blijkt dan ook dat personen met een handicap niet noodzakelijk meer tevreden zijn van de zorg van mantelzorgers dan de zorg verleend door externe assistenten.

Budgethouders kregen de mogelijkheid om aan te geven wat de grootste knelpunten waren die ze ervoeren met hun persoonlijke assistenten. Slechts 113 budgethouders hebben van deze mogelijkheid gebruik gemaakt. Het probleem dat twee derde van deze groep opgaf was de moeilijke zoektocht naar of het houden van geschikte assistenten. Voor sommige regio's blijkt het tevens moeilijk een extra persoonlijke assistent te vinden. Sommige mensen klagen tevens over problemen met het opnemen van onbekenden in het gezinsleven. Verder zijn er ook nog een aantal problemen die minder vaak voorkomen zoals een te beperkte flexibiliteit van de assistenten en de moeilijkheid om tijdig vervanging te vinden.

De budgethouders werden niet verplicht een antwoord te geven op de vraag naar opmerkingen. Het kan dan ook zijn dat de problemen hieronder vermeld veel vaker voorkomen maar dat deze wegens sociale wenselijkheid niet worden vermeld. Zo zal wanneer de inspectie plaatsvindt in aanwezigheid van een mantelzorger men niet snel geneigd zijn spontaan problemen met deze mantelzorger op te rakelen.

Tabel 24 : Opmerkingen i.v.m. de persoonlijke assistenten

	Aantal	Percentage
Moeilijkheden om (geschikte) Assistenten te vinden/houden	76	67,26%
Het is niet makkelijk om extra pA's te vinden in de regio	18	15,93%
Moeten opnemen van onbekenden in het gezinsleven is moeilijk	16	14,16%
Het contact verloopt niet vlot	7	6,19%
PA's doen goed werk	6	5,31%
De pA neemt de job niet ernstig	5	4,42%
Flexibiliteit assistenten is beperkt	3	2,65%
De PA's gaan te ver in hun persoonlijke engagement	3	2,65%
De pA is vaak ziek en het is moeilijk om vervanging te vinden	2	1,77%
De pA wordt te close met de familie	2	1,77%
Problemen met mantelzorgers	1	0,88%
Totaal	113	100%

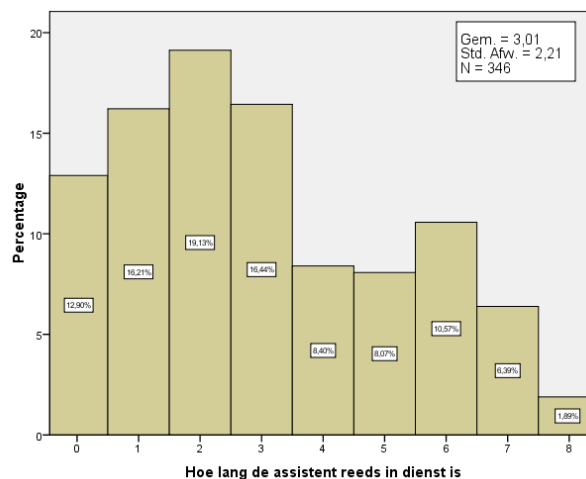
4.4 Duur van het contract van de aanwezige persoonlijke assistent

Indien aanwezig, wordt bij elke inspectie tevens een persoonlijke assistent bevroegd. Deze was op voorhand verwittigd en de budgethouder kon dan ook kiezen welke assistent werd bevroegd. Dit zorgt ervoor dat de resultaten van de vragen die gesteld werden vertekend zijn. Zo zijn de aanwezige

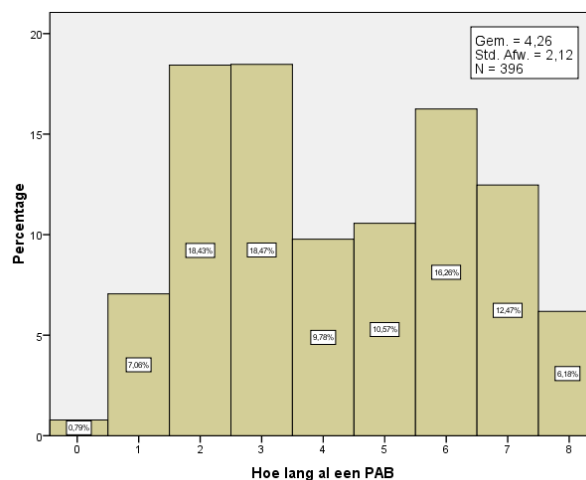
assistenten iets vaker vrouwelijk dan doorgaans en zijn het ook vaker mantelzorgers. Bij een interpretatie moet hiermee rekening gehouden worden.

Aan de aanwezige assistent wordt gevraagd in welk jaar hij begon te werken voor de budgethouder. De assistenten van de steekproef werken gemiddeld al 39 jaar voor de budgethouder, bij dit getal moeten we er rekening mee houden dat het meestal een aantal jaar duurt eer een inspecteur langs komt. Er zitten dan ook weinig budgethouders in de steekproef die nog maar net met een PAB begonnen zijn. Wanneer we de verdeling van het aantal dienstjaren van de aanwezige assistent en de duur van het PAB in kwestie naast elkaar leggen, zien we dat deze sterk overeenkomen. De eerste grafiek wordt sterk bepaald door de tweede, in concreto: wanneer 50% van de houders minder dan drie jaar een PAB heeft, kan niet 50% van de assistenten al 4 jaar bij de budgethouder werken. We zien dat Persoonlijke Assistenten toch vaak lang in dienst worden gehouden: ongeveer een kwart van de assistenten werkt al minstens vijf jaar voor dezelfde budgethouder.

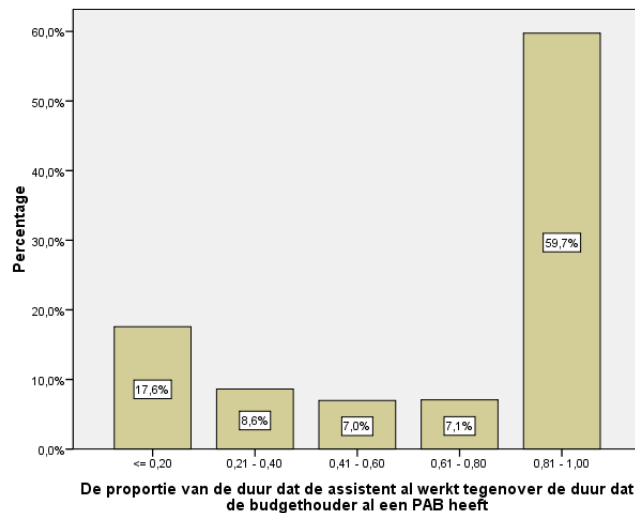
Op deze manier krijgen we een sterk vertekend beeld over hoe lang een persoonlijke assistent bij een budgethouder blijft. Het is dan ook hierom dat we de dienstjaren hebben afgezet tegen de duur van het PAB. Op deze manier krijgen we een proportie die vertelt hoeveel procent van de tijd dat de persoon met een handicap een budget beheert, de persoonlijke assistent al voor hem werkt. Een waarde van 0,50 betekent dan dat de persoonlijke assistent al de helft van de tijd dat de persoon een PAB heeft, voor hem werkt.

Figuur 5 : Verdeling van het aantal jaren dat de persoonlijke assistent in dienst is

Figuur 6 : De duur van het PAB gebruik

Figuur 7 : De proportie van de duur dat de assistent al werkt t.g.v. de duur dat de budgethouder al een PAB heeft

Uit de verdeling van deze nieuwe variabele blijkt dat zo goed als 60 % van de assistent al meer dan 80% van de PAB-duur voor de budgethouder werkt. Slechts 17,6 % werkt relatief kort voor de budgethouder in relatie met de duur van het PAB. Het probleem met deze voorstelling is dat ook hier een vertekening aanwezig is. Zo krijgt men kunstmatig hoge percentages wanneer het PAB nog niet zo lang loopt (wanneer je nog maar 2 jaar een PAB hebt, krijgt een assistent die er nog maar een jaar werkt toch al een waarde van 50%). Een uitgebreide en meer correcte studie van de looptijd van assistentie is niet mogelijk met de beschikbare data, het bekomen van data die zich er wel toe leent is echter zowel qua arbeid als middelen bijzonder intensief en op korte termijn onhaalbaar.

Voornameijk mantelzorgers zijn langdurig assistent vergeleken met de duur dat de persoon met een handicap al beschikt over een budget. Externe assistenten namen gemiddeld 52,7% van de tijd dat de persoon met een handicap beschikt over een PAB de verzorging op zich, voor mantelzorgers is dit 91,3%. Het al dan niet mantelzorger zijn is dan ook verantwoordelijk voor 25,9 % van de verschillen in de percentages van de looptijd dat assistenten reeds voor hun budgethouder werken. Geslacht van de persoonlijke assistent lijkt hier geen effect op te hebben.

4.5 Opleidingsniveau van de persoonlijke assistent

Aan de aanwezige assistent werd tijdens de inspectie gevraagd wat zijn opleidingsniveau/diploma is, op deze vraag werd relatief vaak niet geantwoord (13,2%). Opvallend is dat meer dan een derde van de assistenten hoger onderwijs hebben genoten. Doch heeft een overgrote meerderheid geen voorgezette studie gedaan. Hoewel een vijfde een verzorgende opleiding heeft gevolgd, is dit maar zelden een verpleegkundige (6%). Een orthopedagogische opleiding komt iets vaker voor (12,7%). Gelijkaardige cijfers worden teruggevonden in het onderzoek uitgevoerd door het HIVA.

Tabel 25: Opleidingsniveau en aard van de opleiding van de persoonlijke assistent

Hoogste opleiding van de assistent		
	Aantal	Percentage
Lager secundair onderwijs	0	0,1
BSO	48	15,8
TSO	40	13,4
ASO	9	3,1
Secundair onderwijs (geen specificering)	62	20,6
Hoger onderwijs KT	84	27,9
Universiteit / Hoger onderwijs LT	18	6
Geen info	38	13,2
Totaal	303	100

Heeft de assistent een verzorgende opleiding gevolgd?			
	Aantal	Percentage	Valide %
Neen	208	68	77,7
Ja	60	19,5	22,3
Geen info	38	12,5	
Totaal	305	100	100

Heeft de assistent een orthopedagogische opleiding gevolgd?		
	Aantal	Percentage
Neen	227	74,7
Ja	39	12,7
Geen info	38	12,5
Totaal	304	100

Heeft de assistent een verpleegkundige opleiding gevolgd?		
	Aantal	Percentage
Neen	247	81,3
Ja	19	6,1
Geen info	38	12,5
Totaal	304	100

Wanneer nagegaan wordt welke persoonlijke assistenten een verzorgende opleiding hebben gevolgd blijken dit voornamelijk niet verwante assistenten te zijn. Meer dan een vierde volgde een verzorgende opleiding terwijl dit bij de verwante assistenten minder dan 15% was. Dit verschil is statistisch significant ($X^2 = 6,1$; $df = 1$; $p = 0,0135$). Hetzelfde gegeven kwam terug uit het onderzoek verricht door het HIVA.

Tabel 26 : Kruistabel verwantschap en al dan niet verzorgende opleiding

	Niet verwant		Verwant		Totaal	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Geen verzorgende opleiding	110	72,8 %	95	85,6 %	205	78,2 %
Verzorgende opleiding	41	27,2 %	16	14,4 %	57	21,8 %
Totaal	151	100 %	111	100 %	262	100 %

4.6 Motivatie van de (aanwezige) persoonlijke assistent

Naast enkele demografische kenmerken van de persoonlijke assistent draagt ook de motivatie van de persoonlijke assistent onze interesse weg. De belangrijkste motivatie voor bijna een derde van de assistenten was het vinden van een (sociale) job. Een kwart van de assistenten omdat ze het willen doen voor een familielid, vaak in de overtuiging dat zij het best weten wat de persoon met een handicap aan zorgen nodig heeft. In 18,2% van de gevallen werkte de assistent al voor het PAB voor de persoon met een handicap. Hoewel vaak de zorgsector een reden is om voor de job te kiezen (12,3 %) zien slechts 3,14 % het als een echte uitdaging. Ook wordt soms vanwege omstandigheden (3,8 %) of persoonlijke redenen gekozen om een mantelzorger aan te nemen als persoonlijke assistent.

Tabel 27 : Motivatie om als persoonlijke assistent aan het werk te gaan

	Aantal	Percentage
Was op zoek naar (sociaal) werk/bijverdienste (in de zorgsector)	94	29,56%
Graag doen voor een familielid	78	24,53%
Kende de PmH of zijn omgeving al	66	20,75%
De pA zorgde reeds voor toekenning PAB (voltijds of gedeeltelijk) voor de PmH	58	18,24%
Aangetrokken tot individuele begeleiding in de thuissector (PAB)	39	12,26%
Niet graag externe mensen in huis: familielid werd gekozen	37	11,64%
Familielid omdat er geen pA in de buurt werd gevonden	12	3,77%
Combinatie werken/zorgen voor de PmH was niet meer mogelijk	11	3,46%
Uitdaging	10	3,14%
Werk verloren door de zorgen die worden opgenomen voor de PmH	2	0,63%
Als compensatie	2	0,63%
inkomen verhogend	1	0,31%
Aantal assistenten die de vraag beantwoorde	318	100%

4.7 Samenwerking tussen persoonlijke assistenten

Aangezien in de zorg voor een persoon met een handicap de aanwezigheid van meerdere zorgverleners zelden voorkomt, hebben persoonlijke assistenten weinig contact met de andere assistenten die voor dezelfde budgethouder werken. Slechts 56,3 % van de persoonlijke assistenten geeft aan contact te hebben met andere assistenten. In 23,7 % van de gevallen werd aangegeven dat de vraag niet toepasselijk was voor de situatie, doorgaans omdat er maar 1 assistent was. M.a.w. bijna de helft van de assistenten komt tijdens het werk niet in contact met anderen buiten de budgethouder of de persoon met een handicap. Het bestaande contact met andere assistenten wordt wel (quasi) altijd geapprecieerd, een sterk negatieve ervaring van het contact werd niet opgemeten.

Tabel 28 : Frequentie van het contact met andere persoonlijke assistenten

	Aantal	Percentage
Neen	67	20
Ja	189	56,3
NVT	80	23,7
Totaal	336	100

Tabel 29 : Algemene appreciatie van het contact

	Aantal	Percentage
Zeervrededen	26	14,6
Tevrededen	155	85,1
Tevrededen behalve met 1 of enkele assistenten	1	0,4
Totaal	182	100

4.8 Knelpunten voor de persoonlijke assistenten

Wanneer de persoonlijke assistent gevraagd wordt opmerkingen of knelpunten bij de werking aan te geven, valt op hoe weinig persoonlijke assistenten dit werkelijk doen. Slechts 71 persoonlijke assistenten hebben hierop geantwoord. Dit terwijl 336 persoonlijke assistenten bevroegd zijn. Dit gebeurt mogelijks doordat er geen opmerkingen te maken zijn (goede verloop van het PAB) of dat een mogelijke aanwezigheid van de budgethouder/persoon met een handicap tijdens het gesprek, het maken van opmerkingen bemoeilijkt. De meeste opmerkingen werden gemaakt over de organisatie van de zorg, meer dan één op drie persoonlijke assistenten die een opmerking hadden, maakten een opmerking hierover. De problemen die aangehaald worden zijn gekend, zo is de gevraagde flexibiliteit een heikel punt en heeft men soms moeite met de 1-op-1 relatie die men heeft met de budgethouder. Ook wordt het verloop en de vervanging bij ziekte of vakantie soms als problematisch ervaren.

Eén op drie van de persoonlijke assistenten heeft een opmerking over zijn werkomstandigheden. Zo vindt 13,7% van de persoonlijke assistenten die een opmerking gaven, dat hun job wordt ondergewaardeerd. Dit wordt aangevuld door opmerkingen over het lage loon (5,5%) en het slechte statuut (6,8%).

Tevens één op drie van de assistenten die hun mening gaven, hadden opmerkingen over het PAB-systeem zelf. De vaakst gehoorde opmerking hier had te maken met de complexiteit van de administratie en het gebrek aan steun van het VAPH en de budgethoudersverenigingen. Er wordt aangegeven dat het PAB een heel aantal dingen mogelijk maakt, maar dat het tot nog toe te weinig beschikbaar is. Als laatste werden opmerkingen gemaakt door de mantelzorgers, deze gaan voornamelijk over moeilijkheden om een externe assistent aan te nemen. Hoewel deze opmerkingen minder vaak voorkomen moeten we toch benadrukken dat dit een evidentie is vanwege het feit dat dergelijke opmerkingen i.t.t. de overige thema's enkel gemaakt kunnen worden door mantelzorgers.

Tabel 30 : Opmerkingen/knelpunten van de persoonlijke assistent

	Aantal	Percentage
Opmerkingen i.v.m. organisatie van de zorg	28	39,4%
<i>Flexibiliteit is soms moeilijk</i>	9	12,7%
<i>De 1 op 1 relatie is soms moeilijk</i>	6	8,5%
<i>Vervanging bij ziekte/vakantie is moeilijk te vinden</i>	6	8,5%
<i>Het verloop van collega's-Assistenten</i>	5	7%
<i>Het zou makkelijker zijn indien er ergens assistenten zouden zijn die voor korte opdrachten konden worden ingehuurd</i>	2	2,8%
<i>Schending arbeidsovereenkomst</i>	1	1,4%
Opmerkingen/ervaringen i.v.m. inhoud/statuut	21	29,6%
<i>Het werk van een pA is heel zwaar en wordt vaak ondergewaardeerd</i>	10	14,1%
<i>Het statuut van de pA laat te wensen over</i>	5	7%
<i>Het loon is eerder laag</i>	4	5,6%
<i>Het werk is moeilijk</i>	2	2,8%
<i>Persoonlijke assistent willen worden moet een roeping zijn</i>	1	1,4%
<i>De pA doet het werk graag</i>	1	1,4%
<i>Alles gaat goed</i>	1	1,4%
Opmerkingen over het PAB-systeem	24	33,8%
<i>Er is een complexe administratie</i>	9	12,7%
<i>Blij met het PAB en de extra steun</i>	7	9,9%
<i>Het is jammer dat het PAB zo ongelijk verdeeld is en dat er zoveel mensen op de wachtlijst staan</i>	3	4,2%
<i>Het extra inkomen van PAB is welkom</i>	2	2,8%
<i>De assistent is heel bang op administratief vlak fouten te maken</i>	2	2,8%
<i>Weinig ondersteuning van officiële kanalen</i>	2	2,8%
<i>Graag meer ondersteuning van het VAPH bv feedback bij invullen kostenstaten</i>	1	1,4%
<i>Graag meer ondersteuning van BHV/ZC</i>	1	1,4%
Opmerking van mantelzorgers	15	21,1%
<i>Zeer moeilijk een geschikte pA te vinden voor de verzorging van de PmH. De ouder neemt zelf de zorg op zich</i>	5	7%
<i>Het pA-familielid zou ook als assistent blijven werken indien het PAB er niet was</i>	5	7%
<i>Het pA-familielid zou meer ondersteuning willen via extra assistentie</i>	5	7%
<i>O.w.v. medische redenen bij de mantelzorgers-assistent is de zorglast hoog</i>	1	1,4%
Totaal	71	100%

5 Conclusie

Wanneer het Persoonlijke-assistentiebudget als proces onder de loep wordt genomen, beginnen we logischerwijs bij de budgethouder. Opvallend is dat voor een systeem dat meer autonomie aan personen met een handicap wil geven zelfs bij de volwassenen toch een vijfde niet zelf budgethouder is. Voornamelijk bij personen met een verstandelijke handicap kan men zich afvragen of deze assumptie niets minder dan een illusie is. We zien dan ook vaak dat, ook al zijn deze personen meerderjarig, zij doorgaans nog binnen een ouderlijk gezin wonen.

Het beheer van het Persoonlijke-assistentiebudget is vrij complex en wordt doorgaans vermeld als probleem bij evaluaties van gelijkaardige systemen in andere landen. Dergelijke administratie is echter een noodzakelijk kwaad binnen een persoonsgebonden zorg die geïnspireerd is door het vrije markt-mechanisme. Opvallend is dan ook dat de administratie heel vaak wordt uitbesteed en niet wordt verricht door de budgetgenieter. Vaak wordt er dan ook gekozen voor systemen waarbij minstens een gedeelte van de administratie en het beheer van het budget wordt doorverwezen naar externen. Bij de inspectie wordt dan ook bij ongeveer een vijfde van de budgethouders fouten terug gevonden bij de administratie omtrent de directe kosten. Doorgaans zijn dit echter relatief kleine fouten. Het vermijden van deze fouten zijn voornamelijk te bekomen door het gebruik maken van zorgconsulentschap, het lid zijn van een budgethoudersvereniging blijkt hier echter geen effect op te hebben.

Bijna vier op vijf budgethouders zijn lid van één of meerdere budgethoudersverenigingen waar men doorgaans (zeer) tevreden over is. Slechts sporadisch maken de budgethouders opmerkingen over de meerwaarde en een gebrek aan informatie of advies.

Wanneer de assistentie die verstrekt wordt onder de loep wordt genomen, blijkt dat de meeste van de budgethouders tot drie persoonlijke assistenten hebben, die in totaal gemiddeld voor 36,5 uur per week ondersteuning aanbieden. Deze uren assistentie worden voornamelijk bepaald door het budget maar ook door het aantal persoonlijke assistenten, het aantal mantelzorgers en de provincie waarin de budgethouder woont. Ook opvallend hier is dat het hebben van een zorgconsulent ervoor zorgt dat men minder zorg kan inkopen. Dit zorgt voor het onbedoelde effect dat personen met een zware zorgnood, relatief gezien juist minder zorg kunnen inkopen.

De ondersteuning die mogelijk wordt gemaakt door het PAB-systeem wordt ten eerste en quasi unaniem geapprecieerd. Er wordt aangegeven dat zowel de persoon met een handicap als zijn omgeving grote voordelen ervaart van het Persoonlijke-assistentiebudget. Opvallend hierbij is dat de voordelen voor het gezin voornamelijk voorkomen bij personen met een verstandelijke handicap of bij minderjarige budgetgenieters. Dit terwijl het voordeel voor de persoon met een handicap voornamelijk wordt vermeld bij meerderjarige personen met een niet verstandelijke handicap.

Hoewel iedereen tevreden is met het budgethouderschap, wordt bijzonder vaak aangegeven dat de administratie een te grote en te complexe last behelst voor de budgethouder. Het formele beheer van een PAB is dan ook bijzonder moeilijk voor een relatief groot aantal budgethouders. Dit is dan ook een veel gehoord pijnpunt dat wordt opgemerkt door de inspectie.

Naast de ervaringen van de budgethouders werd ook een blik geworpen op de situatie van de persoonlijke assistenten. Doorgaans zijn de persoonlijke assistenten vrouwelijk en in een op drie zijn ze verwant aan de budgethouder. De niet verwante persoonlijke assistenten volgen een leeftijdsverdeling die lijkt op deze van de modale werkende bevolking. De verwante persoonlijke assistenten hebben een relatief uniforme leeftijdsverdeling die niet of weinig daalt na de wettelijke pensioenleeftijd. Bij de persoonlijke assistenten zijn er opvallend veel mensen die hoger onderwijs hebben gevolgd. Slechts een vijfde heeft een verzorgende opleiding achter de rug.

Het takenpakket van de persoonlijke assistenten is weinig verscheiden, zo neemt drie vierde van de assistenten vier of minder taken op zich. Het merendeel van deze zijn taken binnen het woondomein of het domein van de vrije tijd. Opvallend is dat een op vijf van de assistenten assistentie verlenen

binnen de domeinen werken en vrije tijd. Het aantal taken dat een assistent uitvoert ligt hoger voor verwanten en assistenten die een groter aantal uren assistentie verlenen.

De evaluatie van de budgethouders over hun assistenten is doorgaans positief tot heel positief. Deze tevredenheid kan moeilijk verklaard worden door externe factoren of achtergrondkenmerken. Knelpunten met betrekking tot de persoonlijke assistenten zijn dan ook voornamelijk de moeite die gedaan moet worden om er (goede) te vinden wat in bepaalde regio's niet evident blijkt. Het is ook soms moeilijk om "vreemden" in het huishouden op te nemen maar ook flexibiliteit speelt de budgethouders soms parten.

De assistenten hebben de neiging om relatief lang bij hun budgethouders te blijven, hoewel dit voornamelijk op gaat voor mantelzorgers. De motivatie voor de meeste assistenten is het zoeken van een (sociale) job of "het willen doen voor een familielid". Een groot deel van de assistenten was bekend met de omgeving van de persoon met een handicap. Slechts 3% deed het voor de uitdaging.

De belangrijkste knelpunten voor de persoonlijke assistenten zijn dat ze door de 1-op-1-relatie soms in moeilijke situaties terecht komen waar de belangen van de assistent en die van de budgethouder diametraal tegenover elkaar komen te staan. De persoonlijke assistenten klaagden over hun slecht statuut en het lage loon maar ook over de complexiteit van het PAB-systeem.

6 Technische bijlage

Tabel 31: Berekening wegingscoëfficiënten voor de steekproef van de inspectieverslagen

	Populatie		Steekproef		Wegingscoëfficiënten		
	Niet verstandelijke handicap	Verstandelijke handicap	Niet verstandelijke handicap	Verstandelijke handicap	Niet verstandelijke handicap	Verstandelijke handicap	
Budgetklasse	8.845,34	0,1%	0,1%	0%	0,3%		0,460
	11.793,78	0,3%	0,2%	0,8%	0%	0,460	
	14.742,23	2,4%	0,5%	4,8%	,3%	0,508	2,070
	17.690,67	4,2%	4,5%	3,8%	4,8%	1,119	0,932
	20.639,12	1,4%	,6%	4,3%	1,3%	0,325	0,506
	23.587,56	8,1%	2,7%	8,3%	3,5%	0,976	0,772
	26.5361	3,9%	1,4%	7,6%	2%	0,514	0,719
	29.484,46	6,9%	2,5%	8,6%	2,3%	0,805	1,099
	32.432,90	2,1%	1,3%	3,5%	1,8%	0,608	0,723
	35.381,35	3,2%	0,9%	3,8%	1%	0,859	0,863
	38.329,79	28,2%	9,3%	19,4%	4,5%	1,455	2,057
	41.278,24	13,2%	1,8%	11,1%	2,5%	1,192	0,713

Tabel 32 : Meervoudige regressie-analyse van het aantal uren assistentie (N=357)

Onafhankelijke variabelen	b-coëff.	Sig.	Beta
Intercept	-7,995	**	
Budget (per € 1000)	145	***	0,582
Aantal PA's	2,646	***	0,279
Proportie van de PA's die mantelzorger zijn	648	***	0,160
Provincie (ref. cat. = Antwerpen)			
Limburg	3,894	*	098
Oost-Vlaanderen	020	Ns.	001
Vlaams-Brabant	-0,285	Ns.	-006
West-Vlaanderen	3,433	(*)	082
Maakt gebruik van zorgconsulent (ref. cat. = maakt geen gebruik van ZC)	-2,312	(*)	-069
Geslacht (ref. cat. = man)	1,773	Ns.	059
R ²	0,492		
F-waarde (df1;df2)	3893 (9; 363)	***	

Legende: * is significant voor $\alpha = 0,05$; ** is significant voor $\alpha = 0,01$; *** is significant voor $\alpha = 0,001$